

ÇİN'İN BATI'YA AÇILMASI

Prof. Dr. İsmet GİRİTLİ

I

Batı ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında son yıllarda giderek hız kazanan yaklaşma Sovyetler'in kuşku ve öfkelerini arttırmış görünmektedir. Sovyetler'in Batı uzmanı Georgi Arbatov, ünlü İngiliz gazetesi "Observer" da yayınlanan bir mülâkatında, Çin'in Batı dünyasının bir nevi askerî müttefiki olması halinde Batı ile Doğu arasında sürdürülen "Detente" in sona erebileceğinden bahsetmiştir.

Gerçekten, Çin'in Komünist Lideri ve Başbakanı 58 yaşındaki Hua ve Başbakan yardımcısı 75 yaşındaki Teng liderliğinde, 950 milyonluk koca Çin toplumunu Mao'nun Dogmatik Devrimciliğinden toplumun süratle modernleşerek çağdaşlaşmasını sağlayacak bir Pragmatizme dönüştürdükleri, bunun için de endüstri, tarım, savunma, bilim ve teknoloji alanlarında modernleşmeyi mümkün kılmak için süratle Batıya açıldıkları görülmektedir.

Nitekim Çin, Pan Amerika'nın İntercontinental otelleri ile prensip anlaşmasına vararak, Çin'de yeni turistik otellerin yapımını ve işletilmesini bu şirkete vermeyi kararlaştırmış ve denizlerde yatan petrolün çıkarılıp işletilmesi için dev Amerikan petrol şirketleri ile pazarlığa girişmiştir.

Diğer taraftan, Çin Halk Cumhuriyeti, Büyük Britanya'dan güçlü Harrier savaş uçaklarını, Fransa'dan ise tanksavar ve uçaksavar füzelerini satın almak için yaptığı görüşmeleri süratle yürütmektedir.

Başkan Hua'dan başlayarak, Çin yöneticileri Batı ve Yugoslavya ve Romanya gibi Doğu Avrupa ülkelerini ziyaret ederken, Ja-

ponya ile 20 milyar dolarlık bir ticarî anlaşma yapan Teng, Tayland, Malezya, Singapur ve Birmanya'ya yaptığı ziyaretlerden dönerek bu ülkelerin Çin - Sovyet uyuşmazlığında tarafsız kalmasını sağlamış görünmektedir. Görünüşe göre, Sovyetlerin Çin'e karşı Asya'daki tek müttefiki Teng'in "Doğu Küba" olarak adlandırdığı Vietnam'dır.

Çin'in ordusunun silâhlarını modernleştirme ve eksikliklerini Batı'dan sağlama çabaları, Çin ile 4500 millik sınırı olan ve bu bölgeye 43 tümenini, 100.000 seçme sınır muhafızını ve yüzlerce modern uçağını yığmış bulunan Sovyetler'i tedirgin etmektedir.

Sovyetlerin giderek, hiddete dönüşen bu kuşkularının nedeni şudur: Dünyada bir numaralı askerî güç olmak isteyen Sovyetler, Batı ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki bu yaklaşımdan dolayı, bu üstünlüklerini ve iddialarını kaybedeceklerinden emindirler. Ne var ki, Batı'ya bu fırsatı verenler yine Sovyetlerdir. Gerçekten, 1966 - 1977'de Mao'nun yerini alan Başkan Hua ile Sovyetler, eski uyuşmazlıkları çözmek fırsatını kaçırdıkları gibi, 1945'de işgal ettikleri dört Japon adasını Japonlara vermemek sureti ile Çin ile Japonya arasında imzalanan dostluk ve ticaret anlaşmalarının başmimarı olmuşlardır.

İşte bütün bunlar, Çin Halk Cumhuriyeti ile Batı arasında yeni bir işbirliğinin iklimini hazırlamış, 2000 yılına kadar ekonomisini modernleştirmek ve "Gelişmiş" bir ülke olmak isteyen Çin bu işi Batı teknolojisinin yardımı ile daha iyi yapabileceğini, 1950 modeli silâhlarını, 1980 modeli Sovyet Ordusunun silâhları karşısında Batı'dan daha kolaylıkla modernize edebileceğine karar vermiştir.

Bu işbirliğinin Batı için faydası, kuvvetlenen Çin'in çok miktarda Sovyet askerini ve silâhını "Doğu Cephesi" nde tutarak, Sovyetler'in Batı'da NATO kuvvetleri karşısındaki dengesinin büsbütün Sovyetler lehine bozulmasını önlemesidir.

Bu suretle Sovyet baskısının hem Avrupa'da hem de Etiyopya, Angola, Afganistan ve hattâ İran'da azalabileceği ve hafifleyebileceği düşünülmektedir.

Sovyetler'in kuşku duydukları Çin - Batı işbirliğini önleyebilmelerinin koşulları, bu işbirliğine yolaçan nedenleri ortadan kaldırmalarıdır. Öyle ise bu şartlardan birisi, Sovyetler'in hem NATO,

hem de Çin ile ciddî görüşmelere başlayarak, Orta Avrupa ve Çin - Sovyet sınırında gerçek anlamda bir askerî güç dengesine yanaşmalarıdır.

Diğer koşul ise, Sovyetler'in Çin ile Batı arasındaki işbirliği ihtiyacını uyandıran 1975'de Afrika'da ve Nisan 1977'de Afganistan'da giriştikleri ve Sovyet etki alanını genişletmeyi amaçlayan politikalarından vazgeçmeleridir.

Acaba yakın bir gelecekte Pekin - Moskova arasında yeniden yaklaşma mümkün olabilir mi? Böyle bir ihtimali yüzde yüz kesinlikle kenara atmak mümkün değildir. Ne var ki, yeni Çin liderlerinin başlattıkları bu "Batıya Açılma" hareketi ekonomik bir başarısızlık (kredi bulamamak, kötü mahsul gibi) veya parti liderliği üzerinde açılacak bir mücadele ile sona ermediği ve Çin'in komünist olmayan dünya ile işbirliği artarak önümüzdeki yıllarda da sürdürüldüğü takdirde, Çin ile Sovyetler arasında yakın gelecekte anlamlı bir ittifakın gerçekleşmesini beklemek imkânsızdır.

Bu ise Sovyetler Birliği'nin dünyada bir numaralı güç olmak ve dünyaya hükmetmek amacını taşıyan "Hegemonyacı"lık hayali"ni yitirmesi demektir.

İşte Sovyet kuşku ve öfkesinin başlıca nedeni budur.

II

ABD ve Sovyetler Birliğini izleyerek dünyada üçüncü bir "süper devlet" olma yolunda büyük çabalar sarfeden Çin Halk Cumhuriyeti'nin batı teknolojisine karşı, büyük bir ilgi ve hattâ oburluk gösterdiği göze çarpmaktadır.

Japonya'nın, Çin Halk Cumhuriyeti'nde birer "transistör" ve "bilgisayar" fabrikası kurması sözkonusu olurken, Çin, İngiltere'den modern askerî "Harrier" jet uçaklarını ve Fransa'nın "Hot" tank-savar füzelerini satın almak için çaba sarfetmektedir.

Diğer taraftan, Ekim 1978'de Londra'yı ziyaret eden Çin Dışişleri Bakanı Huang Hua bu ziyareti esnasında ele alınan ve biri "bilim ve teknoloji" diğeri ise "kültür" ile ilgili bulunan ikili anlaşmalarda, çok sayıda Çinli öğrencinin İngiltere'de okuması ve İngiliz bilim adamları ile öğretim üyelerinin Çin'e giderek çok sayıda Çinliyi okutması öngörülmektedir.

Son on yıl içinde önemli bir petrol ihracatçısı haline gelen Çin'in, petrol üretimini arttırmak için de 1972 yılından itibaren Sovyet teknolojisinden batı teknolojisine geçtiği göze çarpmaktadır. Gerçekten 1949'da 0,1 milyon ton petrol üreten Çin'in, 1965'deki üretimi 11 milyon tona, 1977'deki petrol üretimi ise 90 milyon tona çıkararak, Çin Halk Cumhuriyeti OPEC üyesi Endonezya veya Libya ayarında bir "petrol üreticisi" olmuştur.

Çin'in gerek kara, gerekse denizlerdeki petrol rezervlerinin beşer milyar ton tutarında bulunduğu ve üretim, plânda öngörülen hız izlediği takdirde, Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1980'de 115 milyon, 1985'de 185 milyon ve 1990'da 300 milyon ton aylık üretim ile dünyanın belli başlı petrol üreticileri arasında yer alacağı ifade edilmektedir.

Bu ise, 1977'de 10 milyon ton petrol ihraç etmek imkânını bulan Çin'in 1990'daki petrol ihracatının 50 milyon tona yükselmesi demektir.

Petrol üretimi alanında hızlı bir tırmanma kaydeden Çin, petrol araştırmaları, üretimi, nakli ve petro-kimya endüstrisinin kurulması için 1972 yılından beri gerekli donatım ve teknolojiyi Japonya, ABD, Federal Almanya ve Fransa gibi kapitalist ülkeler ile son zamanlarda kısmen Romanya'dan aldığı görülmektedir.

Çin petrol üretimini süratle arttırmak için batı teknolojisine yönelirken, endüstrisini daha çok kömüre dayandırmak sureti ile petrolünü satmaya hazırlanmakta ve kömür üretimini arttırmak için Federal Almanya'dan başlayarak yine Batı teknolojisine yönelmektedir.

Nitekim, Batı Almanya'nın Çin'de yılda 22 milyon ton kapasiteli beş yeni derin kömür madeni yatağı yapacağı ve bir diğerini de modernleştireceği haber verilmektedir.

Diğer taraftan, yine Federal Alman Maden Kömürü Sanayicileri ile varılan bir anlaşma, her birinin yıllık kapasiteleri 20'şer milyon ton olan iki dev linyit ocağının yapılmasını öngördüğü anlaşılmaktadır.

Çinlilerin hedefi, bugün 500 milyon tonluk olan yıllık maden kömürü üretimini önümüzdeki on yıl içinde iki misli arttırarak 1 milyar tona, 1980 - 1990 döneminde ise 2 milyar tona çıkarmaktır.

Çin'in askerî ve ekonomik alanda batı teknolojisinden faydalanması, Çin Halk Cumhuriyeti'nin dış politikada, "Batı çıkarları" yönünde bir çizgi izlemesine, kısaca Çin'in Sovyetler Birliği hakkında Batı ile yani "kanaat"te olmasına bağlıdır.

Çin Komünist Lideri Hua'nın Romanya ve Yugoslavya'ya 1978 de yaptığı ve 1979'da Batı Avrupa başkentlerine yapacağı ziyaretlerin Sovyetler Birliğini kuşkuya düşürdüğü ve bu konunun Ekim 1978'de Budapeşte'de toplanan Varşova Paktı Zirvesinde önemle ele alındığı bildirilmektedir.

III

Genellikle dünya kamuoyu dikkatini günümüzün iki süper gücü olan ABD ile Sovyetler Birliğinin enerji sorunlarına yönelttiği halde, dünyanın üçüncü süper güç adayı olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin izlediği enerji politikası yeterince ele alınmamaktadır.

Oysa "Potansiyel" bir süper güç olarak nitelendirilen Çin'in en önemli avantajı ham maddelerindeki yeterlilik ve zengin petrol yataklarıdır. Günümüzde enerji sorununun da önemini kavramış görünen Çin yöneticileri enerjiye öncelik tanıyan bir kalkınma politikası izlemektedirler.

Nitekim, Çin'in 1978-85 arasında hizmete sokmayı düşündüğü 120 ana endüstri projesi arasında: 8 maden kömürü ocağı, 10 petrol ve doğal gaz sahası ve 30 enerji istasyonu yer almakta ve ayrıca inşa edilecek 6 yeni ana demiryolu ve 5 liman ile akaryakıtın kolaylıkla nakli öngörülmektedir. Çin Komünist Lideri Hua Guofen, Şubat 1978 de toplanan Ulusal Halk Kongresinde bu hedefleri açıklamış ve öncelik enerji konularına tanınarak bu hedeflerin elde edilmesi için uygulamada büyük titizlik gösterilmeye başlanmıştır.

Genellikle ülkenin Kuzey ile Kuzey Batısında bulunan kömür rezervlerinin 200 milyar ton'a ulaştığı ve Çin'i, kömür yönünden, A.B.D. ile Sovyetlerden sonra en güçlü üretici haline getirdiği görülmektedir. Gerçekten kömür üretimi 1970'erde yılda ortalama olarak %9 oranında artmış ve 1978'deki üretim 608 milyon ton olmuştur.

Kömür; Çin'in en önemli enerji kaynağı olmakla beraber, 1970-74 döneminde petrol üretimine daha büyük önemin verildiği ve bu

dönemde hükûmetin; sayıları 20.000'e ulaşan ve ülkenin tüm kömür üretiminin 1/3 ünü oluşturan küçük mahallî maden ocaklarını teşvik ettiği görülmektedir.

1987 de; 1977 kömür üretimi seviyesinin iki kata çıkarılması ve bu suretle 990 milyon ton kömürün ede edilmesi öngörülmekte ve fakat bunun için Batı'nın üstün teknolojisini getirecek Batı yardımına güvenilmektedir. Ülkenin maden endüstrisini modernleştirmek için Eylül 1978 de Batı Almanya ile imzalanan bir protokolün malî portesi 4 milyar Dolara ulaşmaktadır.

Çin, ürettiği kömürün hemen hepsini kendisi tüketmekte, Çin endüstrisi %70 oranında, Çin elektriği ise %60 oranında kömüre dayalı bulunmaktadır. Ayrıca demiryollarında genellikle kömür kullanılmakta ve fakat 1985 den itibaren demiryollarının kömüre bağımlılığının azaltılması plânlanmaktadır.

Bunun sonucu olarak 1978 de Çin'in dışarıya ihraç ettiği kömür 1 milyon tondan ibaret kalmış ve bunun 600.000 tonu Japonya'ya ihraç edilmiştir. Maamafih, Şubat 1978 de Japonya ile imzalanan uzun vadeli bir ticaret anlaşmasında 1978 - 82 döneminde Çin'in Japonya'ya ihraç edeceği kömür miktarında önemli artışlar öngörülmektedir.

Ayrıca Çin'in Hong-Kong'a, Pakistan'a, Bengladeş'e ve Brezilya'ya kömür ihraç etmesi öngörülmekte ve fakat bunun yılda 9 milyon tonu aşamayacağı, yani 1985 deki kömür üretiminin sadece %1 ini oluşturacağı ve yılda 380 milyon Dolar kadar bir döviz sağlayacağı belirtilmektedir.

1978 deki doğal gaz üretimi 90 milyar küp metreye ulaşmış, bunun ise 117 milyon ton kömüre eşdeğer olduğu belirtilmiştir. Doğal gaz konusunda en önemli sorun; uzun masafeli boru hattı teknolojisi ve gazın sıvılaştırılması olup, Çin bu konuda Japonya ve İtalya ile işbirliği yapmak için görüşmelerde bulunmuştur.

Çin'deki doğal gaz yatakları genellikle Güney Doğudaki Sichuan eyaletinde bulunmakta, 90 milyon nüfusu ile ülkenin en kalabalık eyaleti olan Sichuan'daki hemen bütün enerji ihtiyacı doğal gaz ile karşılanmaktadır.

Bu neden ile doğal gazın ulusal enerjiye katkısı az olmakta ve bu bölgede kullanılan doğal gazın savrulduğu, başka bir deyim

ile daha düşük kalorili yakıtların kullanılabileceği alanlarda doğal gazın israf edildiği ve bu durumun ancak iyi bir dağıtım sisteminin kurulması ile önlenebileceği ifade edilmektedir.

1978 de hidroelektrik güçle üretilen elektriğin 40 milyar kilovat saat olduğu, bunun da ulusal Türk elektrik üretiminin %25'ini oluşturduğu belirtilmekte, ayrıca en az 7 hidroelektrik enerji istasyonunun yapımlarının yürütüldüğü haber verilmektedir.

Açıklanan rakamlara göre, Çin'in topyekûn hidroelektrik potansiyeli 540 milyon Kw. olup, bu hali ile Çin, A.B.D.'yi geçmekte ve Sovyetler Birliği seviyesinde bulunmaktadır. Hidroelektrik potansiyelin ülkenin uzak Batı bölgelerinde toplanması bu enerjinin naklini güçleştirmekte ve 1950 lerde bu alanda Sovyet yardımından faydalanan Çin, şimdi yabancı ve genellikle Batılı şirketlerle işbirliği yapmak yoluna gitmektedir.

Çin'in "Geleneksel Yakıtlar" bakımından arzettiği zengin enerji potansiyeli, ülkede nükleer güç endüstrisinin geliştirilmesini ivedi bir zorunluluk haline getirmemektedir. Bununla birlikte ülkelerini modern teknoloji ile aynı seviyede tutmak isteyen Çinliler, çağdaş reaktör teknolojisine ilgi göstermekte ve Aralık 1978 den Fransa ile imzalanmış bulunan bir anlaşma, 1985 - 86 da hizmete girecek olan ve maliyeti 2.4 milyar Dolara ulaşan iki dev reaktörün satın alınmasını öngörmektedir.

Çin'in sahip bulunduğu 100 milyar ton tutarındaki sıstli petrolden 1985 yılında yılda 11 milyon ton rafine edilmiş petrol çıkarma projesi ile, yine aynı yıllarda tarım bölgelerinin %70 ini metan gazından faydalandırma projesi ilgi ile karşılanmış ve fakat Batılı uzmanlar tarafından "aşırı iyimser" bulunmuştur.

Çin "yenilenebilen enerji"² kaynaklarının hepsinden faydalanmak istemekte ve şimdiden en az 4 jeotermik güç istasyonu inşa etmiş ve güneş enerjisinden hamamların ısıtılmasında ve böceklerle mücadelede lâmbaların aydınlatılmasından istifade etmektedir.

Bununla birlikte, nükleer enerji gibi, bu enerji kaynaklarının da yakın gelecekte Çin'e ulusal seviyede büyük bir katkısı olabileceği düşünülmemektedir.

Çin'in en önemli enerji ihracat maddesi petrol olup, 1978 de ihraç edilen tüm enerji maddelerinden sağlanan döviz 1,2 milyar

Dolar olmuş ve tüm ihracattan sağlanan gelirin %14'ünü oluşturmuştur. 1979-85 döneminde enerji ihracatından 3.7 milyar Dolarlık yıllık gelirin sağlanması ve bunun da tüm ihracattan sağlanan dövizin %21'ini oluşturması beklenmektedir.

Ne var ki, "enerji sektörü" nü geliştirmek için aynı dönemde yapılması gereken ithalâtın bu alandaki ihracat seviyesini de aşması beklenmekte, eğer Çin plânladığı modernleşme programını gerçekleştirmek istiyorsa, 1979-85 döneminde yapacağı tüm ithalâtın %23'ünün enerji sektörüne tahsis edilmesi gerektiği hesaplanmaktadır.

1978 yılının ikinci yarısında Çin'in maden kömüründen başlayarak, petrol dışındaki enerji malzemesi için yaptığı satınalma anlaşmalarının malî portesi 1.4 milyar Dolar olup, genellikle Japonya ve Batı ülkeleri ile akdedilmiş bulunmaktadır.

1972 - 78 döneminde de, petrol dışındaki enerji donatımı ile ilgili olarak imzalanmış bulunan anlaşmaların %48.1'inin Federal Almanya, %20.7'sinin Japonya ile ve %3.9'nun Büyük Britanya ile akdedildiği haber verilmektedir.

Petrol, hidroelektrik güç ve doğal gazın önemi Çin'de artmaya devam etmekle beraber ülkenin temel enerji kaynağının bir süre için maden kömürü olacağı anlaşılmaktadır. Çin'in tüm enerji üretiminin 1985 dönemine kadar yılda ortalama olarak %7 oranında bir artış göstermesi ve bunun hemen tamamının ülkede tüketilmesi söz konusudur. Bu artış hızı elde edildiği takdirde, ülkenin %9 oranındaki yıllık endüstri üretim artışının gerektirdiği enerji sağlanmış olacak ve ayrıca 1985 den itibaren Çin'in ürettiği enerji kaynaklarının %4 veya %5'ini ihraç etmesi mümkün olabilecektir. Çin'in bugünkü enerji maddeleri ihracatı ise tüm üretimin %3'ünden azını oluşturmaktadır.

Son zamanlarda Çin basınında çıkan yazılardan da anlaşılacağı üzere, Çin, ileri teknolojiyi ithal etmeye arzulu bulunmakta ve fakat bu ithalâtın "rasyonel" olmasını ve ülkenin ihracat imkânlarını arttırmayı amaçlamasını talep etmekte ve maden kömürü ile petrole büyük ümitler bağlamaktadır.

IV

Yeryüzündeki insanların bir çeyreğini içeren ve 1950 lerde henüz “Azgelişmiş” ve “fakir” bir ülke olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin, bu yüzyıl bitmeden dünyanın belli başlı “endüstri devleri”nden birisi olma hedef ve gayreti, günümüzün veya daha doğru bir deyim ile, içinde yaşadığımız yılların en önemli “olayın” dır.

Şubat 1979'da toplanan Halk Ulusal Kongresinde Başkan Hua-Kuo Feng, 20. Yüzyılın son çeyreği için Çin'in önceliklerini şu sözlerle açıklamıştır :

“Yüzyılın sonunda Çin'i modern, güçlü bir sosyalist ülke haline getirmek için, siyasal, ekonomik, kültürel, askerî ve diplomatik alanlarda çalışıp savaşmalı ve fakat bu arada en önemli şeyin ekonomimizin hızlı gelişmesi olduğunu unutmamalıyız.”

Bilindiği gibi, Çin'i kavuran ve “Kültür Devrimi” ne yol açan siyasî kaynaşma ve uyuşmazlık, bugünkü yöneticilerin işbaşına gelmesi ile geride kalmış, ordu, parti ve bürokrasiden gelen gruplardan oluşan bu koalisyon, bazı noktalarda çeşitli görüşlere sahip olsa bile, Çin'in “çabuklaştırılmış ekonomik büyümesi” üzerinde birleşmiştir.

Başkan Hua-Kuo Feng'in yukarıdaki konuşmayı yaptığı kongrenin bir diğer önemi, 1970 de hazırlanan ve fakat 1976 daki Chou En-Lai ve Mao Tse-Tung'un ölümlerinin yol açtığı “iktidar kavgası” yüzünden yürürlüğe konulamayan Çin'in 1976-1985 yıllarına ait yeni 10 yıllık plânın “resmen” açıklanmasının bu toplantıda yapılmasıdır.

Ne tarafından bakılırsa bakılsın “iddialı” bir nitelik taşıyan bu plân döneminin geri kalan sekiz yılı için (1978-85) endüstri üretiminin yılda ortalama olarak %10, tarım üretiminin ise %4-5 artmasını öngörmekte ve bu suretle bugün 285 milyon ton olan tahıl üretiminin 1985 de 400 milyon tona ulaşmasını hedef almaktadır.

Bazı endüstriler için hedefler iddialı tutulmuş, 120 geniş projenin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Çelik üretiminin yılda 60 milyon tona ulaşarak bugünkü üretimi iki kat aşması, demir çelik sektöründeki 10 projeden başka üç demir çelik kompleksinin Şubat

1978 de imzalanan Çin - Japon uzun vadeli ticaret andlaşmasına göre Japonya'dan alınması öngörülmektedir.

Bu andlaşma, Çinilerin 1978-1982 yılları arasında Japonya'dan 7-8 milyar Amerikan doları tutarında teknoloji ve fabrika aksamı almasını kararlaştırmaktadır. Ayrıca plânda altı yeni demiryolu hattının ve beş limanın inşası yeralmaktadır.

Enerji alanında Çin plâncıları, Taching petrol alanları eşdeğerinde yeni 10 petrol alanının hizmete sokulmasını amaçlamakta, Taching petrol alanı yılda 40 milyon ton ham petrol ürettiğine göre, plâncıların hedeflerinin yılda 400 milyon ton petrol olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bugün günde 1.7 - 1.8 milyon varillik üretim ile 90 milyon ton petrol üreten Çin'in, yılda 400 milyon ton petrol üretebilmesi için günlük üretiminin 7-8 milyon varile çıkması gerekmektedir. Yeni 10 ana petrol ve doğal gaz alanı projesine ek olarak 30 kadar yeni elektrik santralının ve 8 maden kömürü ocağının yapılması da öngörülmektedir.

Çin'de ekonomik kalkınma alanında göze çarpan en önemli yeni yaklaşım; bilim ve teknolojiye öncelik tanımak ve yabancıların tecrübe ve bilgilerini paylaşmaktır. Başkan Hua "Az gelişmişliği yenip, gelişmiş bir toplum olduğu zaman bile Çin'in diğer ülkelerden öğrenecek şeyleri olacağını" beyan etmektedir.

Yeni 10 yıllık plânda dış ticaretin artması öngörülmekte ve fakat borçlanma yerine "ihracatın arttırılması" yolu tercih edilmektedir. Nitekim dış kredilerin arttığı 1975 yılında bile, Çin'in bir yılda aldığı 1 milyar dolarlık kredinin o yıl yapılan ihracattan sağlanan dövizin ancak %20'ye tekabül ettiğini görüyoruz.

Harvard Üniversitesi Ekonomi Bölümü Başkanı olan ve son yıllarda Çin'i üç defa ziyaret edip ekonomik gelişmesini yerinde araştıran Prof. Perkins, Çin'in yeni 10 Yıllık Kalkınma Plânındaki "tarımsal" hedeflere nazaran "endüstri" hedeflerinin daha "gerçekçi" olduğunu söylemektedir.

Oysa endüstrinin geleceğinin tarım alanındaki başarıya bağlı olduğu düşünülebilir. Ne var ki, Çin'de bu iki sektör arasındaki ilişki gittikçe azalmakta ve bu ilişkinin daha da azalması için birtakım çabalar sarfedilmektedir.

Nitekim, 1970 lerde Çin'de tarım alanından endüstri alanına doğru herhangi bir sermaye akışı görülmediği gibi, tarım ile endüstri tüketim maddeleri arasındaki ilişkiyi azaltmak için birtakım tedbirler alınmakta ve buna örnek olarak petro-kimyaya dayalı sun'î ipliğin pamuktan mamul ipliğin yerini giyim sanayiinde alması ve bu suretle ülkenin pamuk üretimine bağımlılığının azaltılması gayreti gösterilmektedir.

Ükede yürürlükte bulunan ve kırsal alandan şehirlere göçü yasaklayan sınırlamalar tarım ve yiyecek üretiminde azalmayı önlemekte, diğer taraftan endüstri ve maden ürünlerinin ihracatında öngörülen artış ülkenin döviz sağlamak için muhtaç bulunduğu gelirin sadece tarımsal ürünlere bağımlılığını azaltmaktadır.

İşte bu anlamda olmak üzere, Çin'in endüstrisinin tarıma olan bağımlılığının giderek azaldığından söz edilmektedir.

Fakat yine de, Çin'in son 25 yıllık tarımsal gelişmesinin ortalama olarak yılda %2.5 civarında olduğu hatırlanırsa, son 10 yıllık kalkınma plânında öngörülen %4-5 yıllık tarımsal büyümenin "iyimser" bir tahminin sonucu olduğu ve bunun için tarıma yeni toprakların açılmasını gerektirdiği teslim edilir.

Ne var ki, Çin'in 1950-70 dönemindeki %2'yi aşan nüfus artışı oranının bugün yılda ortalama olarak %1.6 ya düşürüldüğü gözönünde tutulursa, tarım üretiminde yılda elde edilecek %2-3 artışın bile ülkenin ihtiyaçlarını karşılamaya yeter olacağı ortaya çıkar.

1976 ve 1977 de özellikle kötü hava koşullarından dolayı hiç bir artış kaydedemeyen tahıl üretimine rağmen, Çin'in bugünkü koşullar altında normal tahıl artışı talebinin yılda 4 milyon tonu aştığı hesaplanmakta ve tarım alanında öngörülen hedeflerin altına düşülmesi halinde, bunun hem dünya buğday piyasasını, hem de Çin'in ekonomik durumunu altüst edebileceği belirtilmektedir.

Çin'deki endüstri gelişmesini çelmeleyecek dar boğazlardan bazılarının da döviz, enerji ve ulaşım olduğu kabul edilmektedir.

Çin'in 1977 de yaptığı tüm ihracatın % 40'ını tarım ürünlerine dayandırdığı ve bunun önemli kısmını pamuklu tekstilin oluşturduğu görülmektedir. Bu itibarla tarım ürünlerine dayanmayan mamul

eşya ihracatı arttırılabildiği takdirde, ülkenin muhtaç olduğu döviz bulacağı, başka bir deyimle döviz dar boğazını aşacağı kabul edilmektedir.

Çin'in ekonomik sisteminin daha ziyade iç piyasaya yönelik üretime dayalı olduğu, Çin'in "ihracat dinamikleri" yönünden bir Japonya, Güney Kore ve bir Taiwan veya Hong-Kong olamayacağı genellikle kabul edilmektedir.

Enerji alanında petrolün hem ülkenin ihtiyaçlarını karşılamak, hem de döviz sağlamak yönünden büyük faydası olacağı düşünülmektedir.

Uzun vadeli Çin - Japon Ticaret Anlaşması, 1978 de Japonya'ya ihraç edilen 7 milyon ton petrolün 1982 de yılda 15 milyon tona ulaşmasını öngörmekte, Japonlar Çinin rafineri kapasitesini arttırdıkları takdirde bunun daha da yüksek miktarlara ulaşması beklenmektedir.

Gerçekten Çin'in 1980'lerdeki yıllık petrol üretimi 200 milyon tona ulaştığı takdirde, bunun 20 - 30 milyon tonunun ihraç edilmesi mesele değildir. Şu var ki, petrol üretiminin süratle artması yabancı teknik yardımı gerektirmekte ve bunun için şimdiden 8 Çin delegasyonunun A.B.D. ye giderek üretim metodlarını tetkik ettiği ve gerekli malzemeyi ısmarladıkları bildirilmektedir.

Zira karadaki petrol üretimi bakımından kendine yeterli olan Çinlilerin, bundan sonra özellikle sahillerdeki ve denizlerdeki petrole yönelecekleri, bunun için de yabancı sermaye ve teknolojiye ihtiyaç duyacakları anlaşılmaktadır.

Çin'in endüstri gelişmesinde işçilere tanınacak "teşvik" sisteminin Sovyetler Birliğinde olduğundan daha az önemli rol oynadığı kabul edilmektedir.

Yine de 20 yıldan beri sabit tutulan işçi ücretlerinin son zamanlarda arttırıldığı, yöneticilere ve işçilere birtakım "ödüllerin dağıtılarak üretimin arttırılmak istendiği görülmektedir.

Ücret artışları, tüketim maddelerinin elde edilirligini sağladığı takdirde anlamlı olur. Bisiklet ve radyo gibi tarımsal olmayan tüketim maddelerinin işçinin satınalma gücünde meydana gelen artışı karşılayacağı kabul edilmekte ve fakat yiyecek maddelerinde meydana gelecek talep ve tüketim artışının karşılanmasının müm-

kün olup olmayacağı ve bunun ülke ekonomisini olumsuz yönden etkileyip etkileyemeyeceği kesinlikle saptanamamaktadır.

Nitekim 1977 de hükûmetin, 1976 seviyesini üç kat aşarak 1.5 milyon ton şeker ithal ettiğini görüyoruz. Yiyecek maddesi bakımından yapılacak bu tür masrafların ise endüstrideki yatırım programı yönünden önemli olan döviz kaynaklarını eritip eritmeyeceği haklı olarak sorulmaktadır.

Fakat bütün bu “*potansiyel dar boğaz*” lardan hiçbirinin Çin’in endüstri hamlesini ciddiyetle sarsabileceği kabul edilmemektedir.

1949-77 döneminde ortalama olarak %13.5 olan endüstriyel büyüme 1977 de %14’e ulaşmıştır. Bu büyümenin önümüzdeki yıllarda da %10’un üstünde kalacağı anlaşılmakta ve savaş veya ayaklanma gibi önemli haller dışında plânda öngörülen hedeflere varılacağına muhakkak nazarı ile bakılmaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti’nin bugün 350 milyar dolar civarındaki gayri safi Millî hâsılası (GNP)’nın 2000 yılında yani Çin’in bir “*Endüstri Devri*” olmayı amaçladığı zamanda 2 trilyon Dolara yaklaşacağı, bunun ise A.B.D.’nin bugünkü gayri Safi ulusal hasılaya denk olduğu bildirilmektedir.

Fakir ve geri bir ülkenin, 50 yıl gibi oldukça kısa bir zaman süresi içinde ve 1 milyara ulaşan ve artmaya devam eden nüfusa rağmen —çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak için, başlangıçta birtakım dogmatik çırpınışlardan sonra, “*sonunda akılci ve bilimci*” yolda savaş vererek— çağımızın bir “*Endüstri Devri*” olma gayretlerini takdirle karşılamamak imkânsızdır.